

Derneğimizde ise en önemli kurumsal değerlerden biri olarak ‘Etik kurallara uyum’ ilkesi benimsenmiş, tüm örgütümüzde ‘İnsana, emeğe saygı, dayanışma, saydamlık ve hesap verebilirlik’ değerlerinin yaşama geçirilmesi için somut eylem planları hazırlanmıştır.

Son Söz Olarak

Bireysel ve kurumsal olarak, çözümlere yapacağımız en önemli katkı, bize dayatılan güncel politikalara teslim olmayarak, kendi ilkelerimizi uygulamaktır. Bu ilkelerin sadece sözle, yazıyla savunulması yeterli olmamaktadır.

Ne kadar çok kişi örnek tavır ve davranış modelini benimserse ve örgütlenerek mücadele ederse, ümitsizlik bulutları o ölçüde dağılacak, güneşin ışığı ve aydınlığı yeniden ortaya çıkacaktır.

Toraks
Bülteni

İ Başka Bir Akademi Mümkün Mü?

İ Oğuz KILINÇ

oguz.kilinc@deu.edu.tr

“İnsanlığın iki tür ahlakı vardır. Biri, sözünü edip uygulamadığımız, diğeri de uygulayıp sözünü etmediğimiz”

Bertrand Russell

İ Son zamanlarda özellikle “akademik kadrolar” başta olmak üzere akademiyi ilgilendiren kimi tartışmalar kamuoyunun gündemine gelmekte. Aslında kamuoyunun da dikkatine sunulan tartışma gündemi, akademik alanın temel sorunları yanında çok tali bir tartışma olarak kalmakta. Bu noktada gazetele-re manşet olan tartışmayı “bataklıkta biten bir çiçek neden kötü kokuyor” yaklaşımı ile benzer değerlendirmek yanlış olmayacaktır. Çünkü akademik kadro ilanı akademinin var olan sorunları dikkate alındığında gerçekten çok tali ve formalite bir ayrıntı konumundadır. Dahası akademik alanın temel sorunları ve sorunların esas nedenleri ortaya konulup bu sorunlara dair acımasız bir özeleştiri yapılıp, düzeltmek için samimiyetle çaba harcanmadıkça süregiden “kadro” kavgalarının akademinin derdine derman olmayacağı görülmelidir.

İşte bu yazı akademik alanın temel sorunları ve esas sebeplerinin tümünün anlaşılması ve çözülmesi gibi bir büyüklük hezeyanına kapılmadan, kamuoyunun gündemine giren tartışmanın derinliğini ve etkililiğini artırmaya yönelik bir başlangıç olarak kaleme alınmıştır. Bu yazıdan sonra iletişim ortamlarımızda, Toraks Bülteni’nde,

kongrelerimizde konuyla ilgili devam yazılarının gelmesi ve bu katkılarla kalem almış bu yazının eksikliklerinin giderilmesi yazarın amacına ulaşmasına katkı sağlayacaktır.

Aslında bir gerçek var ki; her birimiz akademik alana geçmişten devraldığımız mirasın gölgesinde adım attık ve bu nedenle bizden önce yaşanmışlıkları, olması gerekenleri değil de olup bitenleri ve konulmuş kuralları “doğru” kabul ettik. Daha önemlisi “suya sabun dokunmadan” gereğini yaptığımızda çok az sorun yaşadık/yaşıyoruz. Hatta aldığımız mirası ve mevcut statükoyu sürdüreceğiz üretimler yaptığımızda ya da tutumlar sergilediğimizde sistemin ortaya koyduğu ödüllere (doçentlik, profesörlük, kongrelerde konuşma, kongrelere davetler alma vb.) kolaylıkla ulaşıyoruz. Hal böyle olunca akademi mensuplarının büyük bir çoğunluğu da akıp giden akademik hayatı ve teamülleri olumlıyor. Kendisine sıkıntı doğurabilme potansiyeli olan bir değişimi düşünmüyor ya da düşünüp sessiz kalmayı tercih ediyor.

Peki ya içinde yaşadığımız “akademi” olması gereken midir? Ya da başka bir açıdan sorarsak; başka türlü bir akademi mümkün müdür?

Bu noktada, akademik alanın maluliyetleri konusunda araştırmalar yapmış ve eleştiriler getirmiş Pierre Bourdieu’nin “Homo Academicus” (HA) adlı eserinden söz etmek gerekir kanaatimce.

Aslında Pierre Bourdieu’nun HA eserine yaptığı bir çalışma çıkış kaynağı

olmuştur. Bourdieu, kitaba kaynaklık eden araştırmasında kendisinin de üyesi olduğu ve içinde sosyalleştiği Fransız akademi alanını incelemiştir. Alan çalışması şeklinde planladığı bu araştırmada 1967-1991 yılları arasında akademi dünyasını ve akademisyenleri, akademisyenlerin eylemlerini irdelemiş ve anlamaya çalışmıştır.

Bourdieu’nin yaptığı bu çalışma sonrasında yazdığı HA eseri eğitim ideolojisi ve siyasaları konusunda bir dönüm noktası olarak değerlendirilebilir. Bourdieu bu eserinde içinde bulunduğu akademik dünya ve akademisyenleri anlatmakta ve bir parçası olduğu ve hayatını kazandığı üniversiteyi temelden eleştirmektedir.

Bourdieu, akademik alanı, genel iktidar alanındaki mücadelelerden tamamen bağımsız ve arınmış olarak düşünmektedir. Akademi alanındaki güçlüler-güçsüzler ayrımının üniversitenin maruz kaldığı daha genel ekonomik ve siyasi kavgalar tarafından mümkün kılındığına inanmaktadır. Bourdieu, akademik alanın antagonistik bir ilişkide olan iki hiyerarşi ilkesine göre örgütlendiğini ifade etmektedir: Bu hiyerarşilerden ilki akademisyenin kendinden önceki varolan kültürden miras olarak devraldığı ve sonradan kendisinin biriktirdiği ekonomik ve siyasi sermayeye karşılık gelen “toplumsal hiyerarşi”dir. İkinci hiyerarşi ise birincisiyle çatışma halinde olan, bilimsel otorite ve entelektüel şöhrete teka-bül eden (üniversiteye özgü) “kültürel hiyerarşi”dir. İşte Bourdieu’ye göre bu

çatışma etrafında da “fakülteler çatışması” ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda fen ve sosyal bilim fakültelerinde bilimsel ve entelektüel özerklik güçlü bir değerken; gerilimin öbür ucundaki hukuk ve tıp fakültelerinde akademi alanının herkesçe uyulan kurallarının yeniden-üretildiği, genel iktidar alanı ile olumlayıcı siyasi ve ekonomik ilişkilerin kurulduğu meşrulaştırıcı değerler güçlüdür. Bu iki “güç”, Bourdieu’nin veri çözümlemesine göre, karşılıklı olarak birbirini dışlar, yani biri artarken öbürü azalır.

Özetle, bilimsel ve entelektüel birikime ait kültürel sermaye üzerindeki mücadeleler alanın bir ucunda; akademik iktidara, öğretim üyesi yetiştirme kanallarına, yükseköğretim denetimlerine, alanın yeniden-üretimine yardımcı olarak simgesel ve maddi kaynaklara tekabül eden siyasi sermaye (ki her daim ekonomik kaynaklar üzerindeki tekelin de yolunu açmaktadır) mücadeleleri alanın diğer ucunda yaşanmaktadır. Bourdieu’ye göre fen, sosyal bilim ve güzel sanatlar fakülteleriyle temsil edilen “birinci cephe” iktidar açısından güçsüz ve “itilmiş” bir konumdadır. Ancak bu güçsüzlüğe ve itilmişliğe rağmen “aydının sorumluluğu”nu kavrayacak, özerk bir akademi alanını dönüştürmeyi amaçlayacak eylemlerin en muhtemel “failleri” de buradan yetiştirilecektir.

Bourdieu’ya göre “ikinci cephe” homo academicusların cephesidir. İyi ama kimdir homo academicus?

Bourdieu, kurumsal mevkiler için üniversite yönetimindeki iktidar kavgalarına katılan; kendisini de var eden akademinin “meşru kültür”ünü korumaya, kollamaya ve bir sonraki kültüre iletmek için didinen; öğrencilerle ilgili “meşru” kategorik ayrımları yaratan ve perçinleyen; eğitim ideolojisini ve kurumsal yapısını yeniden üreten; kişisel çıkar getiren işleri entelektüel üretimin önüne koyan ve akademi “pazarında” rağbet gören, ona “saygınlık” getiren yayın, ders kitabı, ansiklopedi, sözlük yazma, gibi faaliyetleri temel amaç olarak belirleyen entellektüel üretime ve birikime katkı sunmayan insandır *homo academicus*...

Kuşkusuz bilimsel araştırmaya ve entelektüel üretime ve birikime ağırlık veren akademisyenler homo academi-

cusun karşındadırlar. Ve Bourdieu’ya göre bu iki grup arasındaki çatışma ezelden beri sürmektedir.

Öte yandan Foucault’nun eserlerini okuduğumuzdan beri hakikat ve bilimsel söylemin iktidar ilişkilerinden bağımsız üretilmediğini de bilmekteyiz. Foucault’nun layıkıyla ifade ettiği gibi her iktidarın kendisine göre bir hakikat rejimi vardır. Öte yandan kendi başına iktidardan bağımsız var olmayan bu hakikat, sürekli ekonomik ve siyasi baskı altındadır. Çünkü ekonomik üretim için hakikate gereksinim vardır ve üniversite (ordu ve medya ile birlikte) hakikati üretir ve iletir. O nedenle Bourdieu’nun tanımladığı HA’su bu hakikat çerçevesinde iktidar ilişkileri bağlamında tanımlamalıyız. Yani bireysel tercihler değil iktidar ilişkileri var etmektedir HA’su. Tıpkı HA dışı bir başka var oluşu da “başka türlü bir hakikatin” var edeceği gibi... O nedenle asıl dert edilmesi gereken sorun; iktidar ilişkilerinin kristalize olduğu YÖK ya da üniversitelerin özgür olmayan senatoları benzeri kurumlar değil, bizatili bu kurumları var eden iktidarın ilişkilerinin kendisi olmalıdır.

Ancak tanımlamaya çalıştığımız biçimde iktidar ilişkilerinin bizzat kendisini sorgulamaya kalkışmak oldukça zordur. Daha önemlisi bu zorluk, ağırlıkla iktidarın sorgulamaya kalkışanlara ödeteceği bedellerden kaynaklanmaktadır. Aksine bu sorgulamanın zorluğu, aslında sorgulanması gereken iktidar ilişkilerinin birey ve toplum düzleminde içselleştirilmiş olmasından kaynaklanmaktadır. İyi ama hem kendi hayatımızı hem de toplumsallığımızı tahrip eden bu iktidar ilişkileri nasıl olur da toplumun geniş kesimlerince sorgulanamayacak biçimde “doğru” olarak içselleştirilmektedir?

Bu içselleştirmenin temelini “rıza” oluşturmaktadır. Yani bu akıl dışı “iktidar ilişkileri” için toplumsal rıza üretilmektedir. Gramsci, başta akademisyenler olmak üzere “organik aydın”ların tek görevinin her türlü iktidar ilişkisini toplum açısından kabul edilebilir rasyonel bir şekilde getirebilmek olduğunu ifade eder. İlginç olarak Gramsci, “organik aydın”ları “her besini özümseyebilir yapan mide suyu”na benzetmektedir. Çünkü Gramsci’ye göre bu “organik aydın”lar, toplumsal baskı yapmadan rıza almayı ve o konuda

hegemonya oluşturmayı becerebilirler. Ve bu “organik aydın”lar kurdukları bu hegemonya sayesinde iktidar ilişkilerini var eden ve kendilerini ödüllendiren bloğun iktidar olması ya da iktidarının devam etmesini sağlayabilirler.

Ne dersiniz; gazetede, televizyonda ve her yerde Gramsci’nin “organik aydın” tanımlamasına uyan ne çok “bilim insanı” var değil mi? Gerçekten de akademik ortamın kültürünü ve organik aydınlar, yaptıkları faaliyetlerle mevcut sorunların gerçek nedenlerini layıkıyla perde arkasına itebilmekte, iktidar ilişkilerinin yerine olmayacak kişi ve/veya kurumları “günah keçileri” ilan etmekte ve toplumun öfkesini azaltmakta ya da olması gereken hedeflerden uzaklaştırmaktadırlar. Sağlıkta şiddet konusunu ele alalım örneğin: Homo academicus ve organik aydın’lar, bu şiddeti var eden sağlık sisteminin kendisine ve bu sistemin uygulayıcılarına yönelecek öfkeyi sorunun kaynağını “gergin hasta” ya da “gergin hekim” olarak tanımlayıp hedefi saptırmakta ve dahası çözüm önerilerini de “hasta hekim iletişimin güçlendirilmesi”ne ya da “gergin hastalara yönelik olarak fiziksel bariyerlerin hastanelere kurulmasını” önermeye indirgeyerek kendilerinin dahil oldukları bloğun iktidarını ve icraatlarını sürdürmesini sağlamaktadırlar. Benzer biçimde sağlık çalışanının mutsuz olmasının temel nedeni sağlık sistemi ve uygulayıcıları iken, bu “rıza üreticiler” performans puanlarında yapılan haksızlıkları mutsuzluğun nedeni olarak tanımlayarak “öteki” uzmanlık alanının karşısında “beriki” alanın puanlarının yükseltilmesi kavgasına insanları sürükleyebilmektedirler.

Son olarak günümüz dünyasında akademik alanda uzmanlık derneklerinde ve hemen tüm sivil toplum örgütlerinde “homo academicus”ların ve “organik aydın”ların çoğunlukta olduklarını ve bu alanlarda iktidar ilişkilerini belirlediklerini söylemek abartı olmayacaktır. Ayrıca etik, bilim, kanıt gibi kavramlarının içlerinin boşaltıldığına ve anlamlarından çok farklı olarak bataklığa dönüşmüş olan akademik “vasat”ları sürdürmek için kullanıldıklarına hepimiz tanık oluyoruz. Bu akademik ortamda varolan akademisyenlerin de bilgi felsefesine uygun davranmaması, bilgi ve felsefeyle ilişki kurmaması,

“doğru”larını sorgulamaya hevesli olmaması ve “doğru”larına temel oluşturan mevcut bilgilerine “bilgi bakımı” yapmalarını akademinin bugün itibarıyla temel sorunlarıdır.

İktidarın olduğu her yerde direnişin de boy attığını, serpilip geliştiğini ve o iktidarı alaşağı edecek “çapulcu”ları yarattığını bilerek, bugün itibarıyla yapmamız gerekenin yanıtların değil soruların peşine düşmek olduğunu ifade edebiliriz. O halde işte peşine düşülecek birkaç soru:

- Direnecek miyiz?
- İktidar ilişkilerinin sonuçlarına ta-

kılıp kalmak yerine bizzat nedenleri sorgulamaya başlayacak mıyız?

- Varolduğumuz bataklığı kurutmak için samimiyetle ve kendimizden başlayarak özelleştireceğiz miyiz?
- Bilerek ya da bilmeyerek homo academicus ve organik aydın olmaktan vazgeçecek miyiz?
- Kendi birimizden başlayarak gerçeğe uygun bir akademik alan oluşturmak için somut adımlar atacak mıyız?

Yazmak kolay, yapmak zor hepimize kolay gelsin...

KAYNAKLAR

1. Emrah Göker’in İstifhanesi. Homo Academicus: Yakılacak Kitap, <http://istifhanem.com/2010/04/05/homoacademicus/> (Erişim Tarihi: 01.11.2013).
2. Eren Kırmızı Altın. İktidara Karşı Çıkmanın Mümkünlüğü: Akademi-Dil-Bilim İlişkisi. Karaburun Bilim Kongresi 2010. www.kongrekaraburun.org/eski/tam_metinler_2010/b_1/01_Eren_Kirmizialtin.pdf (Erişim Tarihi: 01.11.2013).
3. Onur Uca. Organik Aydından Homo Academicusa ‘Gündemi Belirleme, Gündemden Belirlenme. Karaburun Bilim Kongresi 2010. http://www.kongrekaraburun.org/eski/tam_metinler_2010/acilis/03_Onur_Uca.pdf (Erişim Tarihi: 01.11.2013).

Toraks
Bülteni

İ Üniversitelerin Akademik Altyapı Sorunları

Hasan BAYRAM

bayram@gantep.edu.tr

Uzun süredir yazmak ve tartışmaya açmak istediğim bir konu. Ancak yazının başlığının çok iddialı olduğunun farkındayım, beni aştığının da. Zaten bu yazının amacı da bir uzman edasıyla üniversitelerimizin akademik alt yapı sorunlarını ortaya dökmek değil. Bu yazıda karınca karınca kendi deneyimim, yurt dışında bulunduğum kurumlarda yaptığım gözlemler doğrultusunda kendimce gördüğüm aksaklıkları ve olası çözümlerimi sizlerle tartışmaya açmak. Ki bu konuda zaman zaman toraks e-posta gruplarında çok ilginç ve yararlı tartışmalar yürütülmüştür ve bu konuların tartışılmasından büyük mutluluk duymaktayım. Tabi yazdıklarım daha çok tıp fakülteleri ile sınırlı olacaktır.

Bu arada başlarken bir hayal kırıklığını da sizlerle paylaşmadan edemiyorum; mevcut hükümet eksik-fazla, doğru-yanlış, iyi-kötü birçok iş yaptı, sağlık sistemini baştan aşağı ters yüz yaptı, cumhuriyet tarihinin neredeyse en kapsamlı düzenlemelerini yaptı. Doğruluğu-yanlışlığı başka bir tartışma konusu. Ancak, gördüğüm kadarıyla

akademik sistemimize, rektör, öğretim elemanı/üyeleri atamaları ve diğer ufak-tefek işler dışında el atmadı, ciddi bir düzenleme/iyileştirme yapmadı. Akademik kurumlarımız halen, her yönüyle eleştirdiğimiz, yapıldığı zamanda bile çağdışı kalmış, tek tipçi, statik, anti-demokratik yasa ve yönetmeliklere göre yönetilmektedir. Akademik özerklik, esneklik, öğretim üyesi-öğrenci inisiyatifli yok edilmiş, üniversiteler rektör-YÖK başkanı ve hükümet ekseninde yönetilmektedir. Böylesine katılımcılığı dışlayan, üniversitenin asli unsurlarının görüş ve beklentilerini ret eden bir sistemin yöneteceği kurumların ne kadar başarılı olacağı ortadadır.

Artık asıl konuya dönecek olursam; akademik sorunlarımızın aşağıdaki başlıklar altında incelenebileceğini düşünüyorum.

Akademisyenlerin görev tanımı ve içeriği:

Bizim akademik sistemimizde tıp fakültelerindeki akademisyenlerin asli görevi olarak, teoride başka tanımlansa da, ne yazık ki hastane bünyesinde

yürüttüğü rutin hizmetler öncelikle anlaşılmaktadır. Akademisyenlerin unvanları da bu tanıma göre değerlendirilmekte, sadece verdikleri hekimlik hizmetinin kalitesi ve niteliği üzerinden derecelendirilmektedir. Hastalar ve halkın algısı da bu yöndedir. Öyle ki, çoğu zaman hasta, hatta öğrencilerimizin gözünde Yardımcı doçent uzman düzeyinde standart bilgi olan hekim, doçent daha iyi bilen tecrübeli uzman, profesör bir bakışta hastanın tanısını koyan hekim kişi olarak algılanmaktadır. Doğrusu bu rolün sadece akademisyenlerin dışındaki insanlar tarafından ona biçildiğini söylemek zor. Bizler de bu rolü o kadar içselleştirmişiz ki, akademisyenlik yanımızı çoğu zaman unutuyor ve asli işimizi hekimlik ile sınırlı görüyoruz. Biraz da bundan dolayıdır ki, akademisyenin rutin hekimlikteki rolünün azaltılmasına karşı çıkıyoruz ve asıl rolümüzü hekimlik dışında düşünmüyoruz. Oysa örneğin İngiltere’de üniversite hastaneleri Sağlık Bakanlığı ile bir şekilde iletişim ve işbirliği halinde hizmet vermekte, rutin hizmet bunun için ayrı bir uzman kadrosu bulunmakta, öğretim üyesi sadece üst